

Faktaunderlag: Regler om mänskliga rättigheter

Vad säger den svenska lagstiftningen om mänskliga rättigheter

I Sverige är det grundlagarna som reglerar det demokratiska systemet och skyddar grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Det finns fyra grundlagar;

- ✓ Regeringsformen (RF)
- ✓ Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL)
- ✓ Tryckfrihetsförordningen (TF)
- ✓ Successionsordningen (SO)

Grundlagarna har en särskild ställning och tillsammans med övrig lagstiftning är de rättesnöre för hur människor kan agera och bete sig i samhället. Den svenska lagstiftningen är tydlig när det gäller alla människors lika värde, att det inte är tillåtet att diskriminera, trakassera eller på andra sätt utsätta människor för kränkande handlingar.

Föreningsfriheten är en av grundpelarna i den svenska demokratin. Den gör det möjligt att fritt bilda politiska, religiösa eller kulturella organisationer såväl som en idrottsförening, fanclub, fackliga organisation eller andra föreningar.

Internationella regler om grundläggande värderingar och alla människors lika värde (FN, ILO, OECD, EU)

Det finns flera internationella organisationer, där en stor majoritet av världens länder är medlemmar. De fattat beslut om mänskliga fri- och rättigheter och vilka spelregler som ska gälla mellan världens länder, och då inte minst när det gäller mänskliga fri- och rättigheter.

FN

FN, eller världssamfundet som det brukar kallas, bildades efter andra världskriget. FN bildades med syfte att slå vakt om grundläggande mänskliga fri- och rättigheter för att minska och motverka motsättningar mellan länder och människor i världen. Dels handlar det om medborgerliga och politiska rättigheter och om basala sociala och ekonomiska rättigheter såsom rätten till utbildning, bostad och mat.

I inledningen av FN-stadgan slås fast att FN:s ändamål är: "att åstadkomma internationell samverkan vid lösande av internationella problem av ekonomisk, social, kulturell eller humanitär art samt vid befordrande och främjande av aktning för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla utan åtskillnad med avseende på ras, kön, språk eller religion".

Respekten för mänskliga rättigheter och människors inneboende värde "är grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen", står det i förklaringen/stadgan.

Det ska komma alla människor tillgodo, det vill säga, de mänskliga rättigheterna är universella. Detta bekräftas i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Vikt läggs vid jämlikhet, eller icke-diskriminering, uttryckt i orden "utan åtskillnad med avseende på ras, kön, språk eller religion".

Allt för länge var mänskliga rättigheter något som bara gällde privilegierade människor. Rättigheter var något exklusivt. De flesta kvinnor, människor med mörk hudfärg, icke-kristna

eller människor med utländsk härkomst var utestängda från eller berövades möjligheten att åtnjuta de flesta av rättigheterna.

Slutligen beskriver FN-stadgan mänskliga rättigheter som en del av det internationella samarbetet. Detta antyder att nationella gränser inte kan upphäva tillämpningen av mänskliga rättigheter utan att dessa värderingar är gränsöverskridande.

Markeringen av det internationella samarbetet antyder också att mänskliga rättigheter är en legitim internationell angelägenhet och att det internationella samfundet har rätt att protestera när och varhelst mänskliga rättigheter hotas. Inte minst innebär det internationella samarbetet en förpliktelse för medlemsstaterna att uppfylla de åtaganden de gjort genom att ansluta sig till FN-stadgan och andra relevanta internationella överenskommelser.

ILO, FNs arbetsmarknadsorgan

Internationella arbetsorganisationen (ILO) är FNs organ för frågor som rör arbetslivetarbetslivsfrågor. ILO har som grundläggande mål att bekämpa fattigdom och främja social rättvisa. I uppgifterna ligger att främja sysselsättning och bättre arbetsvillkor i hela världen samt att värna om föreningsfrihet, organisationsrätt och kollektiv förhandlingsrätt. ILO är ett trepartiskt organ där regeringar, arbetsgivarorganisationer såväl som fackliga organisationer är representerade.

Inom ramen för ILO försöker de tre parterna komma överrens om vilka regler som ska gälla på arbetsmarknaden i de olika medlemsländerna. Det gör man genom att anta konventioner som ska godkännas av medlemsländerna.

Inom ILO-systemet har de tre parterna dock kommit överens om nio konventioner som är universella, vilket betyder att de är tvingande för alla medlemsländer att följa. De kallas kärnkonventioner (Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work) och är:

ILOs kärnkonventioner

- ✓ Nr 87, Rätt att organisera sig (1948)
- ✓ Nr 98, Rätt att förhandla kollektivt (1949)
- ✓ Nr 100, Lika lön för män och kvinnor (1951)
- ✓ Nr 111, Förbud mot diskriminering på arbetsmarknaden (1958)
- ✓ Nr 29, Förbud mot tvångs- och slavarbete (1930)
- ✓ Nr 105, Förbud mot tvångsarbete (1957)
- ✓ Nr 138, Förbud mot barnarbete (1973)
- ✓ Nr 182, Förbud mot värsta formerna av barnarbete (1999).

Det är regeringarna i de olika länderna som är ansvariga för att konventionerna följs. Om det sker brott mot konventionerna kan ett land anmälas till ILO som därefter undersöker om brott

begåtts. ILO har inga sanktionsmöjligheter men kan utfärda rekommendationer om tillämpning av konventionerna till medlemsländerna.

Mer information om de åtta kärnkonventionerna

http://www.lotcobistand.org/pdf/ILO_8%20konventioner_web.pdf

Se vilka länder har ratificerat ILOs åtta kärnkonventionerna

http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:10011:0::NO::P10011_DISPLAY_BY,P10011_CONVENTION_TYPE_CODE:1,F

ILO har dessutom beslutat om ett antal andra konventioner som reglerar arbetstider, löner, arbetsmiljö och säkerhet, fackliga organisationers möjlighet att utföra sitt arbete m m.

<http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/decent-work-agenda/lang--en/index.htm>

FNs Global Compact (10 principer)

På "World Economic Forum" i Davos 1999 uppmanade FNs generalsekreterare Kofi Annan, näringslivet att bidra till att uppnå millenniemålen genom att ta sitt sociala ansvar. Generalsekreterarens initiativ ledde till bildandet av "The Global Compact", som bygger på principer kring mänskliga rättigheter, arbetsrättsliga frågor, miljö och korruption riktade till företag.

Principerna baseras på FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, ILO:s grundläggande konventioner om de mänskliga rättigheterna i arbetslivet, Rio-deklarationen samt FN:s konvention mot korruption. För att vara med i Global Compact måste företaget/organisationen:

Skicka ett brev från vd, företrädesvis med godkännande av företagets styrelse om att de stödjer Global Compact och dess principer, till FN:s generalsekreterare.

Se till att inkorporera Global Compacts principer i sin företagsstrategi och arbeta för att principerna blir en del av företagskulturen i det dagliga arbetet.

Åta sig att offentligt stå upp för Global Compact och dess principer.

I sin årsrapport redogöra för hur de stödjer och arbetar för Global Compact och initiativets tio principer. I december 2009 var 90 svenska företag och organisationer registrerade medlemmar i Global Compact.

Mänskliga rättigheter

Princip 1. Företagen ombeds att stödja och respektera skydd för internationella mänskliga rättigheter inom den sfär som de kan påverka; och

Princip 2. försäkra sig om att deras eget företag inte är delaktigt i brott mot mänskliga rättigheter.

Arbetsvillkor

Princip 3. Företagen ombeds att upprätthålla föreningsfrihet och erkänna rätten till kollektiva förhandlingar;

Princip 4. avskaffa alla former av tvångsarbete;

Princip 5. avskaffa barnarbete; och

Princip 6. inte diskriminera vid anställning och yrkesutövning.

Miljö

Princip 7. Företag ombeds att stödja förebyggande åtgärder för att motverka miljöproblem;

Princip 8. ta initiativ för att främja större miljömässigt ansvarstagande; och

Princip 9. uppmuntra utveckling och spridning av miljövänlig teknik.

Korruption

Princip 10. Arbeta mot alla former av korruption, inklusive utpressning och bestickning.

OECD

OECD (Organisation for European Economic Cooperation) är en organisation för ekonomiskt samarbete och utveckling och är ett samarbetsorgan för 34 länders regeringar.

Syftet med samarbetet är:

att bidra till tillväxt, sysselsättning och ökad levnadsstandard i medlemsländerna,

att bidra till sund ekonomisk utveckling både i medlemsländerna och i omvärlden, samt

att bidra till expansion av världshandeln.

OECD utgör ett forum för utbyte av idéer och erfarenheter och för analyser av aktuella frågor inom ett stort antal politikområden. Ett viktigt syfte är att medlemsländerna ska lära av varandra, diskutera gemensamma problem och aktuella internationella ekonomiska frågor, samt att få bättre underlag för nationella beslut.

Viktiga områden är ekonomisk politik, handelspolitik, utbildningspolitik, arbetsmarknadspolitik, korruption, skatter och internationella investeringar. Insamlingen av statistik är omfattande liksom publikations-verksamheten.

OECD fungerar också som ett forum för förhandlingar om internationellt överenskomna rekommendationer och avtal.

Bland annat har man tagit fram riktlinjer för multinationella företag kring god företagsförvaltning, åtgärder mot mutor och korruption och regler för exportkreditgarantier.

Riktlinjerna för multinationella företag är frivilliga för företagen att följa. OECD har dock beslutat om ett system för uppföljning av riktlinjerna. Det sker genom att det i varje OECD-land ska finnas en nationell kontaktpunkt till vilken medborgare, organisationer och andra kan anmäla företag som man anser brutit mot riktlinjerna.

Kontaktpunkten har inga juridiska verktyg men kan avge rekommendationer till de företag som anmäls.

OECDs riktlinjer innehåller regler om:

Allmänt:

Respektera mänskliga rättigheter

Bidra till en hållbar utveckling

Bidra till de anställdas fortbildning

Information:

Ge god information om verksamhet, sina produkter och tjänster

Anställda:

Respektera fackliga rättigheter
Samarbeta med de anställdas representanter
Motarbeta barnarbete
Lindra negativa konsekvenser av nedläggningar

Miljö:

Sträva efter kontinuerlig förbättring
Skydda miljö, hälsa och säkerhet
Utveckla och tillhandahålla produkter och tjänster utan miljöpåverkan

Korruption:

Inte ge mutor

Konsumentintressen:

Ge information om produkter till konsumenter och lösa tvister

Vetenskap och teknik:

Överföra teknik och kunskap till värdlandet

Konkurrens:

Inga konkurrensbegränsande karteller

Skatt:

Betala skatt